Coğrafi Bakış ve Coğrafyanın Temel Kavramları

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Coğrafi bakış:** Olay ve olguları mekân merkezli ele alan; dağılışlarını, nedenlerini ve sonuçlarını yerel, bölgesel ve küresel ölçekte değerlendiren bilimsel bir bakış açısıdır. Temel soruları "Nerede?", "Neden orada?" ve "Nasıl?" sorularıdır.
- **Bileşenleri:** Mekânsal düşünme, ölçek bilinci, yer ve mekân algısı, insan-çevre etkileşimi ve coğrafi bağlantılar. Bu bileşenler **mekân okuryazarlığının** temelidir.
- **Konum ve mekân:** Konum bir yerin yeryüzündeki yeridir (koordinatlarla mutlak, çevresine göre göreceli). Mekân ise doğal ve beşerî unsurların birbirini etkilediği, ilişkiler ve süreçlerle anlam kazanan alandır.
- **Zaman, değişim, hareket:** Mekân zaman içinde doğal ve beşerî etkilerle değişir. İnsanların, malların, bilginin, suyun ve havanın yer değiştirmesi hareket kavramıyla açıklanır.
- **Dağılış ve bölge:** Dağılış, bir olgunun yeryüzüne nasıl yayıldığını (nerede yoğun, nerede seyrek) gösterir. Benzer özellikleriyle çevresinden ayrılan alanlara bölge denir.
- **Sürdürülebilirlik:** Doğal kaynakları, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan kullanmaktır. Göllerin kuruması, erozyon gibi sorunlar coğrafi bakışla ele alınıp çözüm üretilebilir.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Kavramları açıklamalarıyla eşleştiriniz.

1. konum 2. mekân 3. hareket 4. dağılış 5. bölge

a) Bir olgunun yeryüzünde nerelerde yoğun, nerelerde seyrek olduğunu gösteren yayılış biçimi

b) İnsan, mal, bilgi ya da maddenin bir yerden başka bir yere yer değiştirmesi

c) Bir yerin yeryüzündeki yeri

d) Benzer özellikleriyle çevresinden ayrılan alan

e) Doğal ve beşerî unsurların etkileşim içinde bulunduğu, ilişkilerle anlam kazanan alan

2 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

( ) Coğrafi bakış, olayları yalnızca yerel ölçekte ele alır.

( ) "Neden orada?" sorusu coğrafi bakışın temel sorularındandır.

( ) Mekân, yalnızca fiziksel bir alan olarak değil ilişkiler ve süreçler bütünü olarak ele alınır.

( ) İnsan-çevre etkileşimi coğrafi bakışın bileşenlerinden biri değildir.

3 Coğrafi bakışın temel sorularına aşağıdakilerden hangisinde birlikte yer verilmiştir?

A) Nerede? – Neden orada? – Nasıl?
B) Kim? – Ne zaman? – Kaç tane?
C) Ne kadar? – Hangi renk? – Kimin?
D) Ne zaman? – Kaç yıl? – Hangi tarihte?
E) Kim yaptı? – Ne kadara? – Nereden aldı?

4 Bir kasabanın "Kızılırmak'ın kuzeyinde, il merkezine 40 km uzaklıkta" diye tanımlanması hangi kavramla ilgilidir?

A) Mutlak konum B) Dağılış C) Sürdürülebilirlik D) Bölge E) Göreceli konum

5 Aşağıdaki boşlukları uygun kavramlarla doldurunuz.

a) Bir olay ya da olgunun yerel, bölgesel ve küresel boyutlarda ele alınmasını sağlayan bileşene ..... bilinci denir.
b) Kaynakların gelecek kuşakların ihtiyacı da düşünülerek kullanılmasına ..... denir.
c) Coğrafi bakışın bileşenleri, bireyin ..... okuryazarlığının temelini oluşturur.

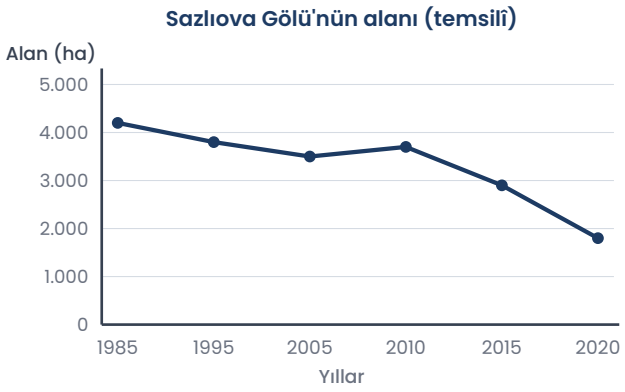
6 Aşağıdakilerden hangisi **hareket** kavramına örnek olarak gösterilebilir?

A) Bir dağın zirvesinin 3.000 m yükseltide bulunması
B) Bir ovanın alüvyal topraklarla kaplı olması
C) Bir ilin iki komşu ille sınırı bulunması
D) Kırsal kesimden büyük şehirlere iş bulmak için göç edilmesi
E) Bir gölün tuzlu sulara sahip olması

7 Aşağıdakilerden hangisi coğrafi bakışın bileşenlerinden biri **değildir**?

A) Olayları yalnızca tarih sırasına göre ezberleme
B) Mekânsal düşünme
C) Ölçek bilinci
D) İnsan-çevre etkileşimi
E) Coğrafi bağlantılar

8 Grafikte kurgusal Sazlıova Gölü'nün alanındaki değişim verilmiştir. Grafiğe göre gölün alanı hangi yıllar arasında **artmıştır**?

9 "Bir ilçede yıllar içinde tarım alanlarının yerini konutların alması" durumu en çok hangi iki kavramla açıklanır?

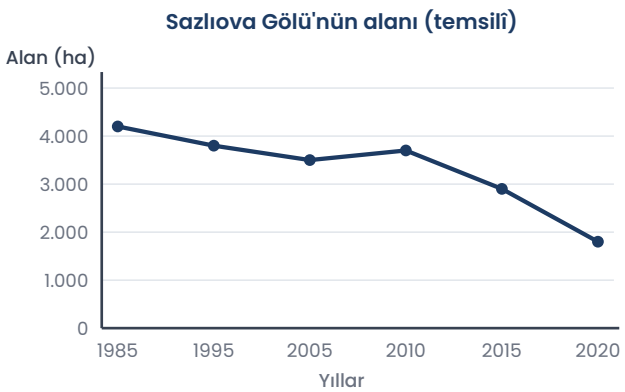
A) Konum ve bölge
B) Dağılış ve hareket
C) Ölçek ve konum
D) Bölge ve hareket
E) Zaman ve değişim

10 Aşağıdaki durumlardan hangisi **sürdürülebilirlik** anlayışına uygundur?

A) Göl suyunu beslenme miktarından fazla çekmek
B) Tarım arazisini damla sulamayla sulayıp yer altı suyunu korumak
C) Ormanı keserek yerine yapılaşmaya açmak
D) Sulak alanı kurutup tarla hâline getirmek
E) Atık suyu arıtmadan akarsuya vermek

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Grafiğe göre Sazlıova Gölü'nün alanında **en fazla azalma** hangi dönemde yaşanmıştır? Bu dönemde kaç hektar azalma olmuştur?

12 8. sorudaki grafiğe göre Sazlıova Gölü'nün alanı 1985-2020 döneminde yaklaşık yüzde kaç küçülmüştür?

A) %43 B) %24 C) %70 D) %35 E) %57

13 Tabloda kurgusal Sazlıova Gölü'nün iki farklı yıldaki su bütçesi (milyon m³) verilmiştir. Her iki yıl için su bütçesini (toplam girdi - toplam çıktı) hesaplayınız.

Kalem	2012	2022
Kanalla gelen su	96	14
Göl yüzeyine düşen yağış	22	6
Çevreden gelen yüzey akışı	18	5
Toplam girdi	136	25
Buharlaşma	70	24
Sulama için çekilen su	58	72
Toplam çıktı	128	96

14 13. sorudaki tabloya göre 2022 yılında su bütçesinin açık vermesinin en önemli **beşerî** nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Buharlaşmanın azalması
B) Göl yüzeyine düşen yağışın azalması
C) Göl alanının genişlemesi
D) Sulama için çekilen suyun artması
E) Yüzey akışının artması

15 Sazlıova Gölü'nün küçülmesiyle ilgili
I. Göl kenarındaki balıkçıların gelirinin azalması
II. Göç eden kuşların konaklama alanlarının daralması
III. Çekilen göl alanlarının paylaşımında anlaşmazlık çıkması
sonuçlarından hangileri **sosyoekonomik** etkiler arasında gösterilebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

16 Bir araştırmacı, bir hastalığın vakalarını haritaya işaretleyip vakaların belirli bir su kaynağının çevresinde toplandığını fark ediyor ve kaynağın kullanımını durduruyor. Bu yaklaşım coğrafi bakışın en çok hangi özelliğini yansıtır?

A) Olayları yalnızca istatistik tablolarıyla açıklama
B) Olguların mekânsal dağılışından yola çıkarak nedenini bulma
C) Olguları mekândan bağımsız inceleme
D) Sadece küresel ölçekte değerlendirme yapma
E) Yalnızca doğal unsurları dikkate alma

17 Aşağıdaki kartlarda verilen durumların her birini ilgili temel kavramla (konum, hareket, değişim, dağılış) eşleştiriniz.

I	II
Zeytinliklerin Türkiye'de daha çok Ege ve Akdeniz kıyılarında yoğunlaşması	Bir limandan gemilerle yük taşınması
III	**IV**
Bir köyün 36° kuzey paraleli ile 30° doğu meridyeni yakınında bulunması	Kırk yılda bir kıyı kasabasının turizm merkezine dönüşmesi

18 Bir akarsuyun yukarı kesimine baraj yapılması sonucunda aşağı kesimdeki deltada kıyı çizgisinin gerilemesi, coğrafi bakışın hangi bileşeniyle en iyi açıklanır?

A) Coğrafi bağlantılar (mekânlar arası ilişki)
B) Mutlak konum
C) Yer adlarının bilinmesi
D) Harita okuma hızı
E) Nüfus sayımı

19 Aşağıdaki olaylardan hangisinin etkisi **küresel** ölçektedir?

A) Bir mahallede parkın kaldırılması
B) Bir ilçede pazar yerinin taşınması
C) Bir ovada taşkın yaşanması
D) Önemli bir deniz ticaret kanalının günlerce kapanması
E) Bir köy yolunun bozulması

20 "Dağ köylerinde yaşayanların evlerini yamaçlarda, güneye bakan yerlere kurması" hangi bileşene örnektir?

A) İnsan-çevre etkileşimi
B) Ölçek bilinci
C) Küresel bağlantı
D) Mutlak konum
E) Hareket

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 8. sorudaki grafik ile 13. sorudaki tablo birlikte değerlendirildiğinde, Sazlıova Gölü'nün 2015'ten sonra hızla küçülmesiyle ilgili aşağıdaki çıkarımlardan hangisi **en doğrudur**?

A) Göl yalnızca yağış arttığı için küçülmüştür.
B) Buharlaşmanın artması tek nedendir.
C) Göl alanı 1985'ten beri hiç değişmemiştir.
D) Gölü besleyen suyun azalması ile sulama için çekilen suyun artması birlikte etkili olmuştur.
E) Sulama için çekilen su azalmıştır.

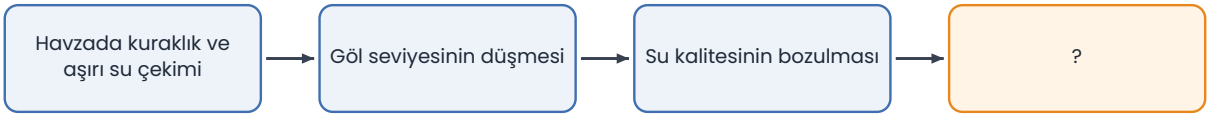
22 Sazlıova Gölü'nün kurumasını önlemek için
I. Sulamada vahşi sulama yerine basınçlı sulama sistemine geçmek
II. Göl çevresindeki tarım arazilerini genişletmek
III. Havzadaki su çekimini gölün beslenme miktarına göre planlamak
önerilerinden hangileri **sürdürülebilirlik** anlayışına uygundur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

23 Bir coğrafyacı aynı kuraklık olayını önce bir köy, sonra bir havza, en son da bir kıta ölçeğinde inceliyor. Bu çalışmanın temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Olayın başladığı tarihi kesin olarak belirlemek
B) Olayın etkilerinin farklı ölçeklerde nasıl değiştiğini görmek
C) Köydeki nüfusu saymak
D) Olayı mekândan bağımsız hâle getirmek
E) Yalnızca kıtanın iklimini ezberlemek

24 Aşağıdaki akış şemasında bir göldeki kurumanın aşamaları verilmiştir. Soru işaretli kutuya gelebilecek bir **sonucu** yazınız.

25 Aşağıdaki araştırma sorularından hangisi coğrafi bakışın "Neden orada?" sorusuna **en uygun** örnektir?

A) Türkiye'de kaç il vardır?
B) Bu gölün alanı kaç hektardır?
C) Çay tarımı neden Doğu Karadeniz kıyılarında yoğunlaşmıştır?
D) Bu şehir hangi yıl kurulmuştur?
E) Bu dağın adı nedir?

26 Kıyıdaki bir kasabada son yirmi yılda
– ikinci konutların artması,
– kıyı kumullarının yapılaşmayla daralması,
– yazın nüfusun birkaç katına çıkması
gözlenmiştir. Bu değişimi en iyi açıklayan ifade aşağıdakilerden hangisidir?

A) Değişimde yalnızca doğal süreçler etkilidir.
B) Kasabanın mutlak konumu değişmiştir.
C) Kasabanın nüfusu yıl boyunca aynı kalmaktadır.
D) Kıyı kumulları genişlemiştir.
E) Turizm gibi beşerî faaliyetler mekânın doğal ve beşerî özelliklerini değiştirmiştir.

27 Coğrafi bakışla bir olayı inceleyen öğrencinin izlediği adımlar karışık olarak verilmiştir:
I. Olayın nedenlerini doğal ve beşerî etkenlere göre sınıflandırma
II. Olayın nerede ve hangi alanda yaşandığını belirleme
III. Sorunun çözümüne yönelik öneriler geliştirme
IV. Olayın mekâna etkilerini ölçeklere göre değerlendirme
Bu adımların mantıksal sırası aşağıdakilerden hangisidir?

A) I – II – III – IV B) II – I – IV – III C) II – IV – III – I D) IV – II – I – III E) III – I – II – IV

28 Aşağıdaki durumlardan hangisi "bir yerde yaşanan olayın uzaktaki mekânları etkilemesine" örnek **değildir**?

A) Bir ülkedeki orman yangınının dumanının komşu ülkelere ulaşması
B) Bir boğazın kapanmasıyla yakıt fiyatlarının artması
C) Yukarı havzadaki kirliliğin aşağı havzadaki balıkçılığı etkilemesi
D) Bir köydeki evin çatısının onarılması
E) Bir volkanın küllerinin hava yolu uçuşlarını aksatması

29 Yaşadığınız çevreden bir coğrafi olay ya da olgu seçiniz (ör. sel, trafik yoğunluğu, bir derenin kirlenmesi). Bu olguyu coğrafi bakışın "Nerede? – Neden orada? – Nasıl?" sorularıyla birer cümle ile açıklayınız.

30 Aşağıdaki bilgilerden hangisi bir yerleşmenin **mutlak konumunu** ifade eder?

A) Bir büyükşehrin batısındadır.
B) Denize 20 km uzaklıktadır.
C) 38° kuzey paraleli ile 27° doğu meridyeni üzerindedir.
D) Bir ovanın kenarındadır.
E) Önemli bir kara yolunun geçtiği yerdedir.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**